

ՓՈԽՈՒՄՆ ՅԱՍՏԵԱՅ

Է Մ Մ Ա Ն Ո Ւ Է Լ Ի Թ Ո Ր Ո Ս Ե Ա Ն Տ Է Օ Լ Վ Է Թ Ե Ա Ն Ց .

Խրիմու նահանգին մեջ մեր Հայկազուն եղբարք սարույս փեռուարի 9-ին զբոսնեցան իրենց մի բնիք անդամեն, որ եր 24 սարեկան ազնուասոհմ պասանին *Էմմանուէլ Թորոսեան Տօրիքեանց*: Սա Լազարեանց ազգային ձեմարանը մարգարանի (*Կիւմազիայի*) ուսման բնացքը աւարած, զինուորական պաշտօնով *հուսար* անուանեալ ձիաւոր զօրաց մեջ տեղաւորեան կծառայէր՝ իւր նախնեացը նման, եւ աստիճանաւ դեռ նոր եր բարձրացած: Բայց ճիւղական ախտին ճիրանն բնկած, յէ երկար ճիւղանդութեան չկարաց վերջապէս ազատիլ բժեկաց բազմաթորձ օգնութեամբը, եւ սգոյ մեջ բողոց իւր ազնիւ ազգասոհմը:

Այս բնիք պասանույն ցաւայի մահուանը վերայ նահանգիս ազգայնոց ունեցած իրաւացի տխրութեանը ապացոյց է նորա դամբանական ճառը՝ որ կարդացուեցաւ յուղարկաւորութեան փառաւոր հանգիսին ժամանակը՝ Խարասու քաղաքի մեր եկեղեցւոյն մեջ. եւ միանգամայն Տօրիքեանց Ազատար գիւղին ռուս ստրուկները՝ որ առ Է կանայք մինչեւ իւրեանց փոքրիկ տղայքը գրկէր, եւեթ ժամ նախապահաւ դիմաւորեցին արտաւարձ լացով, եւ հանգուցելոյն մարդասիրական գործերը յիշելով, դազաղը ձեռքի վերայ բռնած հասուցին մինչեւ գիւղին սուրբ Հռիփսիմէ անուամբ մատուր, ուր ամփոփեցաւ այն յաւերժացեալ պասանին իւր վաղուց հանգուցեալ բարեպաշտնի Հռիփսիմէ մօրը մօտ:

ՀԱՌ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

Ի հանդիսի յուղարկաւորութեան փաղամեռիկ *Էմմանուէլի Թորոսեան Տօրիքեանց*, ի 11 փեռուարի 1860 ամի:

„Տխուր ժամ . . . այս ինչ խորին լուսինն է որ տիրեց յանկարծ, բայց կը լսուի միանգամայն արտաւարձ հնչականք չգաղթած. փառաւոր հանդէս մի պատրաստուած, բայց հանդիսաւորաց դէմքը կտեսնուի դառն արտասուաց առուներ բացուած: Վասն զի հսկայատիպ բնութի պատանի

մի, ո՛հ, անգուր մանգաղին բերանն բնկած՝ իբրեւ վարդ կիսարաց, իւր արմատեն եւ ոստեն բաժանուոր, եւ անա փռուեր է գետին մեր աջաց դիմաց:

„Ընտիր պատանի մի, որոյ ծիծաղ դէմքը, քաղցր խօսուածքը, եւ հեղ բնաւորութիւնը իւր մեծատոհմութեամբը կը շարունակէր յայտնի՝ քեւանջու ժամանակին առաքինական գործերով՝ իւր ազնիւ տոհմին պարծանք եւ նահանգիս սակաւարիւ ազգայնոց յառաջադիմութեանը օժանդակ պիտի լինէր:

„Ընտիր պատանի մի, որ միշտ կցանկար տիւ եւ գիշեր իւր բարի բնաւորութեան վերնատուր պարգեւը երկարատեւ կենօք պայծառ երեւցուցանել անձին վերայ. եւ ճրջափ բարի բարի սերմեր իւր պարարտ սրտին մեջ սերմանուած, կապակեր կատարելութեան հասակին միջօրեական ջերմ ճառագայթներովը բողոքեցնէր. բայց այսօր այն բոլոր յոյսերէն զրկուած՝ յաւիտենականութեան մեջ առաջին քայլն է առած:

„Ընտիր պատանի մի, որ Տեքը տուաւ այսպիսի միայն վայելել իւր սիրելեացը՝ անհասանելի նախախնամութեամբը, եւ անա այժմ հոյն Տեքն առաւ իրեն. չկարողացան բնաւ այն մահագուշակ հիւանդութեան անգուր ճանկէն խելը ազատել՝ ոչ հմուտ բժշկաց ճարտարութիւնը, եւ ոչ իւր սիրելեաց անքուն հսկողութիւնը:

„Ո՛հ, վիշտ մեծ է արգարես ազգայնոցս, եւ մանաւանդ այնպիսեաց՝ որ ունին յայտնի նշմարած այս բնութի բնութիւնը ձիրքերը նորա վերայ դրոշմած: Երբ մի այսպիսի բնութի պատանեւոյ մեր զրկուիլը մեզ ամենուս իրաւացի պատճառ է այսօր այս աստիճան սրտակեղ տխրութեան, հապա ճրջափ եւս առաւել նորա ազնիւ ծնողացը, ազնուաբարոյ քոյրերուն եւ միակ հոգեօրը ու բոլոր ազգակցացը: Անգիւտ կորուստ, ողորց եւ արտասուաց արժանի. բող բափեն իւրեանց աչքերէն դառն արտասուաց հեղեղներ. բող լան եւ ողբան աղետարով իւրեանց այս անգին կորստեան վերայ, բայց համարձակիմ ասել՝ քեւ ոչ անմխիբար: Վասն զի սա այնպիսի ծնողաց է որդի եւ բոռն, եւ այնպիսի քոյրերու եւ եղբոր է եղբայր, որ կարող են եւ միշտ պատրաստ՝ սորա սուրբ սերը յաւիտեան իւրեանց սրտին մեջ ունենալով՝ անմահ հոգւոյն համեմատ անմահացուցանել եւ նորա անունը՝ որջափ եւ ինքը իւր կենդանութեամբը կարող էր անել. եւ մխիբարել իրենք զիրենք այս օրէն՝ յիշելով միշտ այն խօսքը քեւ՝ „Տեք ետ եւ Տեք ետ. եղբիւն կամք Տեառն օրհնեալ“:

„Ուրեմն այլ ինչ կմնայ մեզ մանկանացուացս անել այս տեղ, — ոչ այլ ինչ, երբ ոչ մեր հայցուածքը ուղղել առ Բարձրեւոյն Արդար, եւ աղաչել բնկերական սիրով այս յաւերժացեալ պատանեւոյս պարտուցը բողոքիւն բոտ որոնմ մարդ. եւ միանգամայն բնդունելով սորա անվերջ լուսնեամբ մեզ տուած վերջին հրաժարական ողջոյնը, ասել միաբերան՝ քեւ—Երբ ի խաղաղութիւն յաւերժացեալ յոտով բարութեան“:

Ն. Յ. Թօփանեան: